Recenzja książki Zdzisława Wołka „Kultura pracy profesjonalisty", Warszawa 2017

ISBN 978-83-8085-365-2
Wydawnictwo Difin SA, ss. 317

Nietrudno odbiec od tautologicznego poglądu, że zawsze (w każdych warunkach historycznych i systemowych naszej cywilizacji) zagadnienie pracy postrzeganej w kategoriach wartości w życiu jednostki budziło zainteresowanie wielu reprezentantów nauk społecznych. Celem szczególnie interesującej, nowej książki Pana Profesora Zdzisława Wołka – reprezentującego nie tylko humanistów Uniwersytetu Zielonogórskiego – staje się wszechstronne przeanalizowanie zagadnienia kultury a równocześnie wartości pracy – zwłaszcza zawodowej – jako pewnej normy i imperatywu działania w życiu jednostki. Analizowane sytuacje postrzega Autor w świetle literatury przedmiotu, także filozoficznej, ale nade wszystko w obliczu realiów *codzienności* otaczającej ludzkie *indywiduum.* Ma ona również na celu – w mojej osobistej recepcji, a to obecnie nieczęsto wysuwany argument w literaturze naukowej – przyczynić się do wzrostu/ rozpowszechnienia koniecznej i pilnej *intelektualizacji* pracy zawodowej (pracy produkcyjnej) w warunkach współczesnej liberalnej gospodarki rynkowej. Podążając za współczesną antropologią kulturową i etnologią Pan Prof. dr hab. Zdzisław Wołk wspiera się – w obrębie całej książki – podejściem teoretycznym konstruktywizmu społecznego, wskazując na możliwe zróżnicowanie pojęcia pracy ludzkiej. Jest bez reszty przekonany, że *praca* jako proces, a więc czynność służąca podtrzymaniu egzystencji biologicznej jednostek i grup społecznych, winna być w każdym społeczeństwie *korelowana* w określonym systemie wartości, tak aby wystarczająca (przeważająca) część reprezentantów danej struktury społecznej głęboko wierzyła, że jest ona nieprzemijającą aktywnością powszechnie niezbędną. Znaczenie książki uwiarygadnia zarys instytucjonalizacji publicznej wszelkich norm, wzorów i wartości wiążących się z powinnością wykonywania określonych czynności produkcyjnych bądź świadczeniem wielu różnych usług.

W samym tytule książki – poczytny od wielu lat Autor – odwołuje się do roli *profesjonalisty* egzystencjującego w *ponowoczesnym świecie.* Warto więc zaled-

wie zasygnalizować, że przyjęta perspektywa *profesjonalności* – przyjęta w tytule książki – ma tu istotne znaczenie, zwłaszcza dla pedagoga społecznego czy też pedagoga pracy; które to subdyscypliny jakże wiarygodnie i nad wyraz profesjonalnie Autor reprezentuje. Zdarza się niestety w literaturze przedmiotu napotkać autorów, którzy sytuują profesjonalność w określonym kontekście zaledwie teoretycznym. Wielu innych używa słów „profesjonalista", „profesjonalizm" (i ich pochodnych) potocznie, w bliżej nieokreślonym znaczeniu. Ich przywoływanie ma pozytywnie wartościować jakieś działanie czy sytuacje. Profesjonalista jest z reguły utożsamiany z fachowcem (ekspertem) *wysokiej klasy,* niezależnie od tego, w jakiej dziedzinie pracuje[1]. Oczywiście wszystkie poczynione uwagi, spostrzeżenia bądź dywagacje odnoszą się do reprezentantów nauk społecznych, a nade wszystko pedagogów, socjologów czy też psychologów. Adresatami tej książki o intencjach po części również popularnych, są osoby powiązane ze współczesnymi zakładami pracy, i to nie tylko zajmujące stanowiska (role) kierownicze, bez względu na pozycję/układ tych stanowisk występujących w strukturze danej instytucji/zakładu pracy. Zakres doboru treści – jak sądzę – w zamyśle Autora ma służyć przechodzeniu/wychodzeniu społeczeństwa od tradycyjnej *mitologii* i strukturalnych uwarunkowań ku nowoczesnym (ponowoczesnym) rozwiązaniom. Oznacza to stosowanie szeregu zabiegów socjotechnicznych, a tym samym przełożenie ich na język praktyki *kreatora,* uwzględniającego podstawowe wymogi zmian społecznych dokonujących się we współczesnej dobie globalizacji. Jeśli idzie o postrzeganie nowoczesności z perspektywy ponowoczesnej, do której nawiązuje Autor, to najlepiej – w co głęboko wierzę – byłoby zacytować zmarłego niedawno Profesora Zygmunta Baumana dostrzegającego, już u schyłku ubiegłego wieku, dwie charakterystyczne tendencje pojawiające się w naszej współczesności.

„– Po pierwsze, uwidoczniła się sprzeczność między zamiarem uwolnienia gatunku ludzkiego jako całości od ograniczeń narzucanych przez nieujarzmione siły przyrody a obietnicą uwolnienia jednostki ludzkiej od ucisku konieczności i presji zewnętrznych. Okazuje się więc, że pęd do kontroli nad przyrodą obraca swe ostrze przeciw ludziom, których wolność kontrola ta miała poszerzać; że strategia nowoczesna prowadzi nieuchronnie do zaciśnięcia anormatywnej regulacji działań ludzkich i osłabia, zamiast wzmacniać, kontrolę jednostki nad własnym losem.

– Po drugie, nieokiełznane dążenie do podporządkowania procesów żywiołowych bieżącym (często tylko doraźnym) potrzebom pozostawia po sobie, jak się okazuje, trudne do naprawy spustoszenia, nierzadko groźniejsze od problemów, które owo dążenie powodowały; wytworem ubocznym i niezamierzonym produkcji ładu jest nowy chaos, będący tym razem wypadkową celowych z osobna, lecz w sumie rozproszonych i nie koordyno-

[1] Urbaniak-Zając D., *W poszukiwaniu teorii działania profesjonalnego pedagogów. Badanie rekonstrukcyjne*, Wyd. Impuls, Kraków 2016, s. 9-10.

wanych działań ludzkich, w których każde skierowane jest na rozwiązanie konkretnego problemu i zaproponowanie specyficznego, miejscowego układu"[2].

W wielu wnioskach stanowiących rezultat końcowy prowadzonych przemyśleń przez Profesora Wołka wskazuje się na wyraźnie zarysowującą się animozję, jaka zachodzi między konserwatywnym charakterem organizacji, konserwatywnym typem szkolenia załóg czy konserwatywnym sposobem pojmowania potrzeb teraźniejszych a pojawiającymi się od dawna symptomami wszechogarniających realiów zmiany społecznej. Określenie celów i funkcji współczesnego przedsiębiorstwa i innego typu instytucji czy też szkoły/szkoły zawodowej, to równoczesne zwrócenie pilnej uwagi na doniosłość planowanej realizacji zamierzonych funkcji społecznych o nieprodukcyjnym charakterze. Przyjęcie określonego w tej kwestii poglądu – zaproponowanego przez Autora – wpływa na teoretyczną koncepcję systemu strukturalnego danej instytucji, a także pojmowanie zakresu działalności pedagoga, socjologa bądź psychologa i zarazem formułowanie programów aktywizacji zawodowej (komunikacji pracy) itp., w zglobalizowanej rzeczywistości publicznej. Autor zwraca wreszcie uwagę na szereg współzależności między zakładem wytwórczym (czy też usługowym) a wiedzą postulowaną szeroko przez ważne subdyscypliny nauk społecznych.

Wśród problemów dezorganizacji i patologii relacji tzw. *przemysłowych* na szczególną uwagę zasługuje sprawa konfliktów. Analiza konfliktów wiąże się z oceną struktury klasowo-warstwowej i egalitaryzacji naszego społeczeństwa, z drugiej zaś strony dotyczy ogólnych założeń opisu psychospołecznych relacji pojawiających się na terenie jednostek produkcyjnych w kategoriach równowagi (*homeostazy*) bądź napięć, dezorganizacji czy też współpracy i rozwoju.

Należy przyjąć konsekwencje wynikające z faktu, że nauczanie, uczenie się pracy produkcyjnej (wytwórczej), w tym również świadczenie usług, w cyklu kształcenia zawodowego jest w swojej istocie sprzężeniem logiki wewnętrznej procesu dydaktycznego z procesem wytwórczym. Taka dywagacja nawiązująca z jednej strony do faktu, że stale powtarzają się problemy badawcze i wspólne tematy praktycznych rozwiązań zarówno nowoczesnej teorii organizacji, jak też nowoczesnej teorii kształcenia; a z drugiej zaś – fiasko – niezakończonego dotąd i niekończącego się sporu (wśród niektórych teoretyków zarządzania) na temat słuszności czy niesłuszności traktowania systemu szkolnictwa jako systemu *produkcyjnego,* prowadzi donikąd. Właśnie na przykładzie szkolnictwa zawodowego, wręcz klasyczna analiza Autora wskazuje na absurdalność tego sporu trwającego od lat. Na kanwie książki Profesora Zdzisława Wołka staje się oczywiste, że za-

[2] Bauman Z., *Nowoczesność i ponowoczesność*, [w:] *Encyklopedia Socjologii*, t. 2, Oficyna Naukowa, Warszawa 1999, s. 353.

mysł prezentacji takiego właśnie opracowania należy uznać za bardzo użyteczny, trafny i z pewnością bardzo potrzebny. Jest ona znakomitym uzupełnieniem innej obszernej książki, o bardziej teoretycznym charakterze, przygotowanej do druku w języku angielskim, którą od lat rekomenduję Czytelnikom[3].

Książka (w obrębie przyjętej przez Autora struktury podziału treści) składa się ze *Wstępu,* czterech części – w których wyodrębniono tematycznie dobrane w trybie *autorskim* rozdziały »od trzech do sześciu« – *Zakończenia, słownika terminów i pojęć* poruszanych/występujących w pracy, oraz tradycyjnie opracowanej bibliografii zawierającej szereg pozycji książkowych zarówno rodzimej, jak i obcojęzycznej literatury przedmiotu. Analiza treści ujawnia niezbicie potrzebę uprawiania również szeroko postrzeganej pedagogiki pracy, *sui generis* pedagogiki świata reformującego się (modernizującego), znajdującego się obecnie w fazie wielu następujących po sobie przeobrażeń. Książka staje się *utworem* (a i wytworem) wskazującym na pewne nieformalne porozumienie ekspertów dotyczące przyjęcia – jeśli nie wspólnego, to przynajmniej zbliżonego – stanowiska intelektualistów wiążącego się z określoną formą *kreowania* warunków egzystencji jednostek i grup społecznych w każdej sytuacji i miejscu pracy, uwzględniających przy tym kształtowanie określonych motywacji pracowniczych, metod kierowania/zarządzania, jak i analiz/kontroli ich skuteczności.

Poniżej przedstawiam szczegółowy – przyjęty przez Autora spis treści:

Wstęp 7

Część I
Kultura pracy w działaniu profesjonalnym 11
Rozdział 1. Etyczne aspekty pracy zawodowej i kultury pracy 12
Rozdział 2. Podmiotowość pracowników 25
Rozdział 3. Kultura pracy jednostek odzwierciedleniem jej potencjału pracowniczego 34

Część II
Życie i praca w warunkach poprzemysłowych 51
Rozdział 1. Praca na tle zadań rozwojowych w biegu życia człowieka 52
Rozdział 2. Praca zawodowa i jej znaczenie w życiu jednostki w okresie poprzemysłowym 64
Rozdział 3. W stronę synergii: Kariera zawodowa – rozwój zawodowy 73
Rozdział 4. Czas wolny i jego nierozerwalny związek z pracą zawodową 108

Część III
Kultura pracy w środowisku społecznym pracy 127
Rozdział 1. Zakład pracy jako organizacja 128

[3] Wołk Z., *Global and Local Changes on the Modern Labour Market*, Oficyna Wydawnicza UZ, Zielona Góra 2011, s. 262.

Rozdział 2. Tradycyjne i ponowoczesne sposoby organizacji pracy zawodowej 149
Rozdział 3. Zawody i profesje 159
Rozdział 4. Mozaikowość kadr pracowniczych 167
Rozdział 5. Inspirowanie aktywności pracowniczej 186
Rozdział 6. Zagrożenia zjawiskami patologicznymi przy wykonywaniu \pracy zawodowej 200
Rozdział 7. Aktywizacja zawodowa osób zagrożonych utratą i brakiem zatrudnienia 218

Część IV
Kultura pracy w działaniu profesjonalnym 235
Rozdział 1. Działanie skuteczne i jego uwarunkowania 236
Rozdział 2. Twórczość zawodowa i działania innowacyjne 247
Rozdział 3. Kierowanie ludźmi w organizacji pracującej 254
Rozdział 4. Procesy komunikowania w pracy zawodowej 261
Rozdział 5. Negocjacje 275
Rozdział 6. Konflikty między pracownikami i ich rozwiązywanie 284

Zakończenie 299

Słownik podstawowych terminów 300

Bibliografia 306

Szereg subtelnych ocen oraz ujęć Autora dowodzi, że występuje wiele różnic w indywidualnym odczuciu doświadczeń. Praca dotyczy wielu symboli i znaczeń, a również zawiera obiegowe i nieprecyzyjne podejście: postawy indywidualne i zbiorowe. Nakłada ona pewną świadomą odpowiedzialność na wykonującą ją jednostkę. Wymusza dążenie do osiągnięcia sukcesów, aktywizacji, a zatem stanowi nieprzemijającą wartość publiczną.

Kolejny tom zwarty Autora odpowiada, w mojej ocenie, wszelkim potrzebom tak intelektualnym, jak i praktycznym. Praca posiada walor bezpośredniego wykorzystania praktycznego. Jest pracą rzetelną, interesującą i w wielu zakresach *innowacyjną.* Zasługuje ona na wagę ekspertów kreujących politykę społeczną (w tym zawodoznawstwem) w Polsce. Podjęte problemy rozwiązane zostały w sposób niesłychanie rzetelny i oryginalny, co starałem się uzasadnić w przedłożonym powyżej opracowaniu recenzyjnym. Pobudzająca i wartościowa zawartość prowadzonych dywagacji musi prowadzić do szeregu uogólnień szczegółowych, stanowiąc inspirujący materiał dla dalszych/przyszłych studiów. Wykazano przy tym dużą kulturę słowa i sumienną ekspertalną znajomość tematyki. Należy tylko ubolewać, że wysoka cena książki (60,- złotych) ograniczy jej oczekiwaną popularność w środowisku studentów.

Andrzej Radziewicz-Winnicki
Społeczna Akademia Nauk w Łodzi

Bibliografia

Bauman Z., *Nowoczesność i ponowoczesność*, [w:] *Encyklopedia Socjologii*, t. 2, Oficyna Naukowa, Warszawa 1999.

Urbaniak-Zając D., *W poszukiwaniu teorii działania profesjonalnego pedagogów. Badanie rekonstrukcyjne*, Wyd. Impuls, Kraków 2016.

Wołk Z., *Global and Local Changes on the Modern Labour Market*, Oficyna Wydawnicza UZ, Zielona Góra 2011.